

NEPREKINUTA VEZA

povezujuće roditeljstvo iza rešetaka

IMPRESUM

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda i Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske

Grant contract no.: IPA 4.1.5.2.02.01.c04.

Grant shema: Podrška programima organizacija civilnog društva u području zagovaranja i motivacije za društveno isključene skupine.

Uredila: Ivana Zanze

Tekst: Matea Popov, Ivana Zanze

Naslovnica i ilustracije: Branka Hollingsworth

Grafički dizajn i tisak: ACT Printlab

Naklada 2000 komada

Izdavač: Roditelji u akciji – RODA

ISBN: 978-953-95974-9-6

PREDGOVOR

Zatvorenici koji za vrijeme izdržavanja kazne zadrže kontakt sa svojom obitelji, lakše prihvaćaju život u zatvoru kao i život na slobodi nakon izdržane kazne. Kontakte s obitelji za vrijeme izdržavanja kazne nije lako održati: najčešće se s članovima obitelji ne možete čuti ili vidjeti kada to vi ili oni poželite, dolasci u posjete koštaju i često ih obitelj ne može priuštiti onoliko koliko želi. Posebice je zahtjevna situacija ukoliko ste, osim što ste sin ili suprug, još i otac ili majka djeteta, a nalazite se na izdržavanju kazne.

Odlaskom na izdržavanje kazne vi niste prestali biti roditelj, niste izgubili pravo na donošenje odluka važnih za skrb vašeg djeteta niti je vaš odnos s djetetom postao manje važan.

Roditeljstvo iz zatvora nije lagano. Kao roditelj u zatvoru osjećat ćete se ponekad bespomoćno i frustrirano. Neki vaši obiteljski odnosi će se možda narušiti.

Pitanja se javljaju i prije samog dolaska na izdržavanje kazne: treba li i k-ako reći djetetu da morate u zatvor, kako objasniti djetetu zbog čega morate u zatvor? Što će dijete misliti o vama, hoće li vas prestati voljeti, poštivati... Kada počnete izdržavati kaznu kontakti su često rijetki, telefonski razgovori traju kratko, teško se nositi s činjenicom da vam djeca i obitelj nedostaju...

Nekada će vam se činiti nemoguće ostati u kontaktu s djetetom. Često ćete se pitati kako će sve izgledati kada jednom izađete s izdržavanja kazne... Sve se ove poteškoće mogu javiti, ali se mogu i prevladati. To će tražiti od vas strpljivost, ustrajnost, kreativnost, a kao rezultat zadržat ćete aktivnu ulogu u životu vaše djece.

Ova će vam brošura pomoći razumjeti kako vaš boravak na izdržavanju kazne utječe na vašu djecu, ponudit će vam ideje o tome kako održavati kvalitetan odnos s djecom i osobama koje brinu o vašoj djeci, ideje o tome kako riješiti neke od problema koji se mogu pojaviti.

Zapamtite, biti roditelj je najizazovniji i najnagrađivaniji posao koji ćete ikada u životu raditi.

UVOD

Procjenjuje se da je oko 13 000 djece godišnje u Republici Hrvatskoj kraće ili duže vrijeme odvojeno od jednog ili oba roditelja zbog toga što se roditelj nalazi na izdržavanju kazne. Riječ je o djeci koja su gotovo nevidljiva za društvo i zajednicu, ranjiva, možda su i sama neposredne žrtve, a zasigurno su posredne žrtve postupaka svojih roditelja. Dolaskom u zatvor za osobu ne prestaju dužnosti i obveze koje proizlaze iz roditeljstva, i dijete i roditelj i dalje imaju pravo na održavanje međusobnih kontakata i potrebu za njima. Brojna su istraživanja dokazala da redovit i kvalitetan kontakt između roditelja koji se nalazi u zatvoru i djeteta umanjuje poteškoće u prilagodbi i odrastanju tog djeteta te pridonosi resocijalizaciji zatvorenika i zatvorenica. Djetetu treba pomoć kako bi shvatilo da odgovornost i kazna koju roditelj snosi za svoje loše ponašanje ne znače da je i ono time kažnjeno. Zato mu je važno omogućiti kontakt s roditeljima u zatvoru u okruženju koje nije zastrašujuće i koje će olakšati komunikaciju i održavanje odnosa nužnog za odrastanje.

Djeca čiji su roditelji u zatvoru trpe više oblika diskriminacije te su u nepovoljnijem položaju od ostale djece zbog situacije u svojoj obitelji i zbog kaznenopravnog statusa svojih roditelja. Boravak roditelja u zatvoru te sve što mu prethodi i slijedi za njim višestruko utječe na dijete. Cijela situacija može trajati dulje razdoblje i predstavljati dugotrajan i mučan proces koji uključuje uhićenje, istragu, pritvor, suđenje, suočavanje s kaznom, čekanje na odlazak u zatvor, sam odlazak, boravak u zatvoru, trajanje kazne, izlazak iz zatvora i uključivanje u normalan život.

Dijete čiji je roditelj kažnjen zbog sukoba sa zakonom doživljava gubitak i odvojenost od roditelja dok je on na izvršenju kazne zatvora. Zbog tog doživljava i različitih drugih reakcija na posebnost obiteljske situacije ono je na neki način također žrtva kršenja zakona. Često ne doživljava prijateljstvo ni od svoje okoline ni od društva niti doživljava razumijevanje unutar obitelji. Vrsta kaznenog djela također je važna varijabla utjecaja na dijete. Situacije u kojoj je

roditelj ubio drugog roditelja ili neku drugu djetetu blisku osobu posebno su dramatične i složene. Takve su i situacije vezane uz kaznena djela na štetu djeteta, posebno kada je riječ o nasilju, zlostavljanju i spolnim deliktima. U tim situacijama vrlo je važna procjena o potrebnoj zaštiti djeteta i procjena o tome koliko je kontakt s roditeljem u njegovu interesu. Unatoč tim posebno teškim situacijama zatvorenik ili zatvorenica u načelu ne prestaje biti roditeljem kad uđe u zatvor, najčešće voli svoje dijete, odgovoran je roditelj i želi kontakt s djetetom.

Djetetove reakcije na posljedice roditeljskog sukoba sa zakonom razlikuju se od djeteta do djeteta i ovisе o različitim faktorima: dobi djeteta, reakcijama okoline, podršci bliskih osoba, vrsti djela, duljini kazne te mjestu izdržavanja kazne ili počinjenja djela. Ovisе i o obiteljskoj situaciji, o osobama s kojima dijete ostaje živjeti i kakav je njegov odnos prema zatvoreniku. Eventualno iskustvo zlostavljanja i nasilja, ali i doživljaj prijateljstva, prepoznavanja i razumijevanja drugih ljudi također utječu na dijete i njegov razvoj u tim specifičnim okolnostima.

Utjecaj zatvora na djecu pokazuje se u različitim područjima djetetova života: emocionalnom, kognitivnom, socijalnom, ekonomskom, zdravstvenom i ponašajnom.

Samo trećina djece čiji su roditelji u zatvoru zna gdje su im roditelji. Stručnjaci se slažu da je potrebno i nužno reći djeci gdje su im roditelji i da je najbolji način da dijete unutar obitelji i unutar svog doma sazna što se događa s njegovim roditeljem.

Iako nije lako dati jedinstven odgovor za svu djecu i svaku obitelj, danas prevladava stav da većina djece ima puno koristi od održavanja kontakta s roditeljem u zatvoru. Potencijalna dobit najviše ovisi o tome kakvu podršku dijete prima kako u komunikaciji s roditeljem u zatvoru (u pisanju pisama, pripremi za posjete i dr.), tako i u

razjašnjavanju situacije u kojoj se dijete nalazi i suočavanju s njom. Kad govorimo o potencijalnoj dobiti, naravno, ne mislimo na situacije u kojima je roditelj u zatvoru radi počinjenog djela na štetu samog djeteta. Budući da je u tom slučaju najčešće riječ o nekom obliku zlostavljanja i zanemarivanja od strane tog roditelja, susreti s roditeljem koji je izvor traume za dijete nisu preporučeni ili su preporučeni u posebnim okolnostima i nakon stručne procjene i djeteta i roditelja te djetetove okoline.

Održavanje odnosa između roditelja koji je u zatvoru i djeteta nužno je za uravnoteženo odrastanje i nadvladavanje razvojnih kriza djeteta. Korist i pozitivne posljedice kontakta djeteta s roditeljem u zatvoru, posebice osmišljenog i ostvarenog u dobrim uvjetima, višestruke su. One se odnose na samo dijete, na osobe koje se brinu o djetetu, na roditelje zatvorenike, na zatvor i zatvorsko osoblje te na zajednicu u cjelini (KIDS VIP 2005).

Očekuje se da će ostvarivanje roditeljske uloge i održavanje odnosa između roditelja i djeteta te njihovi zajednički sadržaji, koji postoje unatoč tomu što je roditelj u zatvoru, utjecati na smanjenje djetetovih problema u ponašanju i školi te na smanjenje emocionalnih i socijalnih teškoća. I osobe koje se brinu o djetetu – drugi roditelj, baka ili djed, udomitelj ili odgojitelj iz doma – dovodeći dijete, mogu razmijeniti informacije s roditeljem djeteta, pokušati rješavati neke probleme i lakše se suočavati s posljedicama roditeljeva zatvaranja.

Ostvarivanje kontakta s djetetom pridonosi dobrobiti zatvorenika: uspješnije se resocijaliziraju, uviđaju smisao odgovornosti, zadovoljniji su i sretniji te mentalno zdraviji kada dobiju priliku biti dobri roditelji unatoč tomu što su u zatvoru.

Dolazak djeteta k roditelju u zatvor iznimno je složena situacija, osjećaji djeteta podijeljeni su između radosti zbog susreta s

roditeljem te istovremeno strepnje od susreta sa samim prostorom i osobljem kaznenog tijela. Kako bi se djeci smanjila nelagoda prilikom dolaska u kaznionicu ili zatvor, u kaznenim tijelima posebna se pozornost pridaje uređivanju prostora za posjete djece: obojeni su svijetlim i vedrim bojama, opremljeni djeci prilagođenim namještajem, igračkama i didaktičkim materijalima te ukrašeni raznim slikama i crtežima likova iz crtanih filmova, životinja i slično, od kojih su neke izradili i sami zatvorenici.

Procedure kojima je dijete izloženo provode se vodeći računa da se ne narušava dostojanstvo djeteta.

Pravo na redovite kontakte s roditeljem koji se nalazi u zatvoru definirano je Zakonom o izvršavanju kazne zatvora. Maloljetna djeca mogu posjećivati roditelja zatvorenika ili zatvorenicu svaki tjedan i blagdanom. Maloljetna djeca do četrnaest godina posjećuju oca ili majku koji se nalaze na izdržavanju kazne zatvora u pratnji odrasle osobe koja je član obitelji ili skrbnik.

Procjenjuje se da su oko 38% zatvorenika i zatvorenica u RH roditelji maloljetne djece. Podaci jednog istraživanja pokazuju da oko 25% zatvorenika i 17% zatvorenica ne viđaju članove svoje obitelji. Jedan od mogućih razloga je što je 38% ispitanih zatvorenika i 47% ispitanih zatvorenica udaljeno više od 200 km od mjesta prebivališta, iako žene udaljenost manje ističu kao razlog nedolaska obitelji u posjet. Preko 50% zatvorenika i zatvorenica nemaju posjete partnera. Zatvorenice (64%) i zatvorenici (38%), kao najveću poteškoću u izdržavanju kazne navode odvojenost od obitelji i djece.

Gotovo se svi roditelji slažu da je roditeljstvo najvažnija, najbolja i najteža životna uloga. Nema roditelja koji ne želi biti dobra majka ili dobar otac svojem djetetu, samo što nekima u tome treba pomoći jer se ljudi ne rađaju s roditeljskim vještinama.

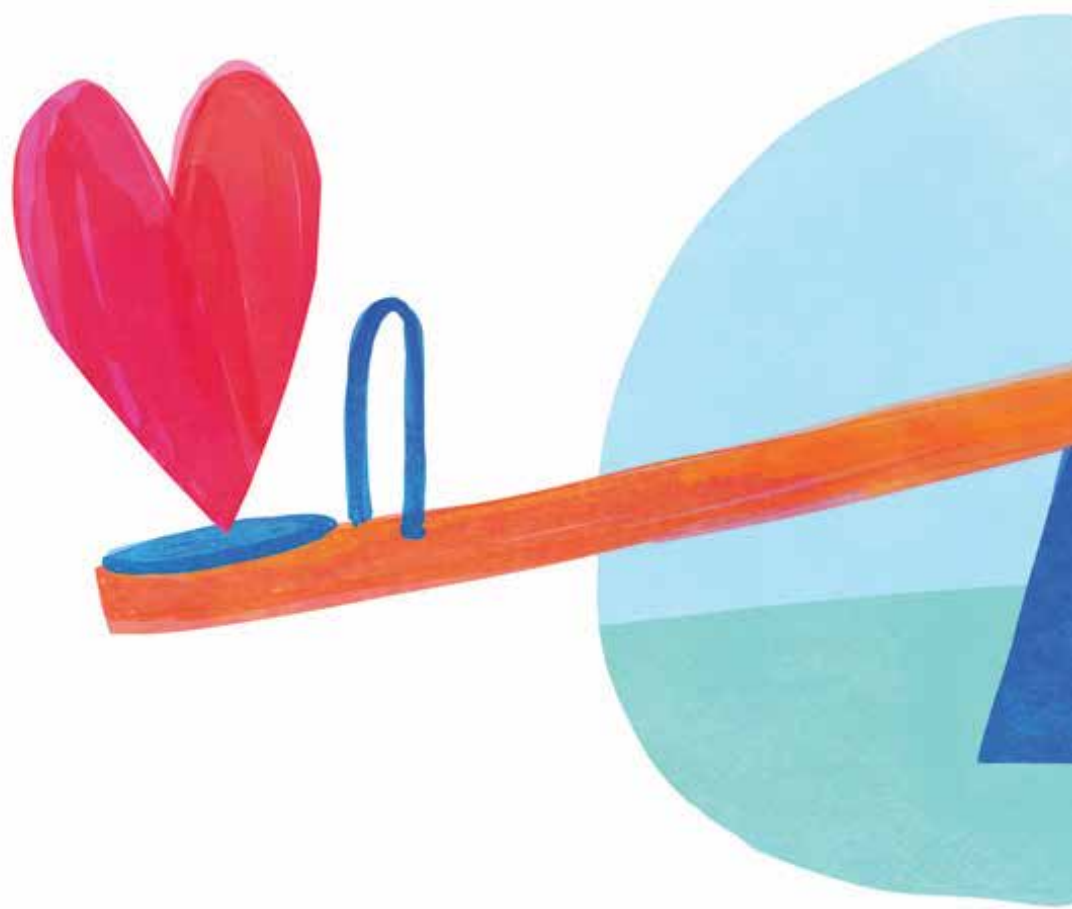
Roditeljske se vještine uče; neki roditelji upravo u zatvoru dobiju za to priliku.

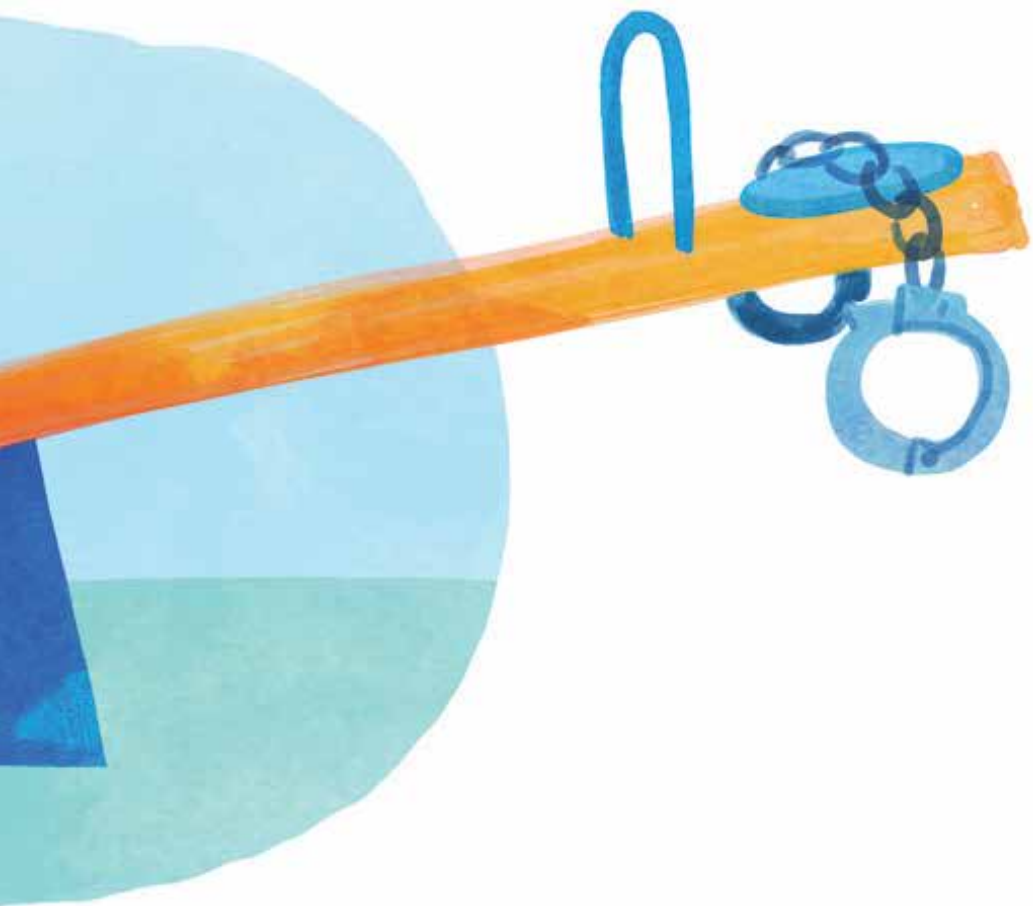
“Zatvori su mjesta gdje ljudi budu godinu dana, zato što su nekog opljačkali ili napravili neki prekršaj. Tamo sjede i ne rade ništa i fali im život. Sve je tamnih boja i ljudi su u nekim sobama sa rešetkama. Samo hodnici imaju prozore. Svi imaju po dva čuvara, jedan ih pazi, a drugi im donosi ručak.

Nadja, 8

“Zatvor je za zločeste i one koji krađu. Tamo razmišljaju i kad izađu znaju da ak ne žele natrag moraju reći „Oprosti“ i prestati se tako ponašati. Ak su roditelji u zatvoru, dok sve ne shvate djeca su kod bake i dede ili nekog i čekaju roditelje da se vrate. A ako je mama u zatvoru to je tužno jer dijete voli mamu (plač).

R. K. B., 5

RODITELJSTVO IZA REŠETAKA

Uloga roditelja je najvažnija uloga u životu, istodobno obogaćena brojnim predivnim trenucima sreće, ali i opterećena zahtjevima, brigama i izazovima s kojima se nije uvijek lako nositi. Često nam treba putokaz kako bi osnažili svoj osjećaj da dobro postupamo.

Kada je dijete razdvojeno od roditelja, redoviti kontakt s roditeljem ključan je kako bi se odnos održao. Redoviti i kontinuirani kontakt pomaže djetetu da se navikne na novonastalu situaciju gdje roditelj više nije prisutan u njegovom životu kako je bio nekada ranije – roditelj nije fizički tu te nisu mogući česti razgovori i razni drugi načini na koje se roditelj i dijete druže. Kontakt je moguće održavati redovitim telefonskim pozivima, posjetima ili pisanjem pisama.

Pozivi iz zatvora za zatvorenike i zatvorenice su skupi i moraju trajati ograničeno vrijeme. Nekada izgleda kao da dijete i nema puno toga za reći te se čitav razgovor čini beznačajnim. Ono što djeca ne kažu jest da samo to što čuju roditeljski glas i činjenica da ga roditelj želi čuti njima znači jako puno!

Možda se ne radi o razgovoru u kojem se razmijeni puno informacija riječima, no sama gesta je znak pažnje koji djeci puno govori o tome da roditelj brine i misli na njega.

Pismo ili čestitka u kojoj se roditelj obraća djetetu, čestita mu blagdan ili rođendan daje djetetu do znanja da roditelj koristi sve načine da dođe do njega, da misli na njega za vrijeme blagdana, da se sjeća rođendana i da je dio tih dana, iako nije s djetetom da ga zagrlili, poljubi, napravi kolač ili na neki drugi način prisustvuje. Djeca zatvorenika imaju jako malo načina da se povežu s roditeljima te je pisani trag od izuzetnog značaja i u tom trenutku, a i kasnije kao uspomena koja ostaje i koju dijete može ponovno pročitati.

Razmislite o mogućim kreativnim načinima da uspostavite kontakt s djetetom. Npr. Možda ste u mogućnosti snimiti sebe kako čitate priču, a tu snimku proslijediti osobama s kojima dijete živi. Na taj način dijete može dobiti priču za laku noć od tate/mame koji/a nije tu. Ovakva gesta može biti utješna i od neprocjenjive vrijednosti za dijete.

Važno je znati da učestalost kontakta nije jedino što je važno za održavanje odnosa. Ono što je puno važnije jest kvaliteta susreta (uživo, telefonski ili pisanim putem) kada do njega dođe!

Možemo reći da ova tvrdnja vrijedi za sve roditelje. Neki roditelji provode jako puno vremena s djecom pa s njima nemaju dobar odnos, dok neki roditelji puno rade i putuju te s djecom provode ograničeno vrijeme, a imaju izvrstan odnos!

Za odnos je ključno

- da roditelj sluša dijete,
- da se razgovor odvija bez ometanja,
- da je roditelj razgovoru posvećen, te
- da gradi iskren odnos s djetetom.

Nekada pet minuta iskrenog i otvorenog razgovora s djetetom vrijedi više no sat vremena provedenog u istoj prostoriji gdje se roditelj i dijete zapravo ne vide i ne slušaju jer gledaju u mobitele, televiziju, istovremeno kuhaju ručak ili jednostavno mislima odlutaju nekamo drugdje.

Kvaliteta odnosa između roditelja u zatvoru i djeteta ne ovisi samo o broju i duljini susreta, već o:

- **Redovitim ostvarivanjem kontakta**
Za djecu je jako važno da mogu računati na vas. Važno je da znaju da ste tu za njih, kadgod i koliko god možete biti.

Ukoliko propuste jedan poziv ili susret, važno je da znaju da će imati uskoro priliku za ponovni kontakt. Znati da ste njihovi roditelji te da to ne želite i nećete prestati biti, za njih je dragocjeno!

S druge strane kontakt koji nije redovit šalje djeci poruku da na vas ne mogu računati te da je bolje ne pouzdavati se u odnos s nekim za koga nisu sigurni kada će i hoće li biti tu za njih.

- **Ostavljanju prostora za djetetove osjećaje**

Djeca roditelja u zatvoru imaju često puno intenzivnih osjećaja. Nekada su ljuti, nekada su tužni, mogu biti zabrinuti i zbunjeni, a ono što im je potrebno je da to mogu i slobodno pokazati. Izražavanje osjećaja pred roditeljem stvara povjerenje i povezanost, osjećaj pripadanja i iskrenosti u odnosu. Pitajte djecu kako su, pokažite im da je uredu da imaju osjećaje prema vama i situaciji u kojoj se kao obitelj nalazite!

- **Iskrenosti i otvorenosti odnosa**

Vrlo često djeca ne razumiju situaciju u kojoj su se našli. Imaju pitanja i na njih žele odgovore! Vi ste njihovi roditelji, osobe kojima djeca žele vjerovati i koje vole. Odgovori koji dolaze upravo od vas od ključne su važnosti za djetetovo razumijevanje situacije.

“

Zatvor služi da ljudi koji nešto ukradu idu tamo i budu neko vrijeme, da bi bili bolji kad se vrate, jer ne mogu ih oni tamo držati zauvijek. Zatvori imaju sive zidove i crne rešetke i jedan krevet koji visi na lancima i imaju neki stol da mogu tamo jesti. Mislim da su tamo ljudi jako jako tužni jer im nedostaje dom i prijatelji, ustvari mislim da su ljuti pa se rasplaču.

”

Leila, 8

“

Zatvori služe da ljudi koji su napravili loša djela nauče da to ne smiju raditi. Da nauče lekciju. Recimo ako je netko ubio čovjeka onda je zatvoren u zatvor dok ne shvati da je to ružno i da to više ne smije napraviti. Zatvor izgleda kao neka velika kuća ili zgrada, cijeli je ograđen visokim zidom i žicom sa strujom. Ima vrata, aute i čuvare. Puno čuvara. U svim prostorijama, sve je pod nadzorom, pod kamerama. Čelije su prazne male sobice koje imaju samo krevet sa daskama. Možda imaju madrac i jastuk i dekiću. Imaju i mali prozor sa rešetkama. Svi jedu zajedno za velikim stolovima i ne mogu birati što će jesti. Ako ne vole to što dobe onda mogu samo biti gladni što nije dobro.

Lukas, 9

”

PITANJA KOJA DJECA POSTAVLJAJU

Odgovarati na pitanja koja djeca postavljaju često je zbunjujuće i za same roditelje.

Ni sami niste sigurni kako odgovoriti na neka pitanja, kako se postaviti, što je previše, a što premalo informacija, kako ostaviti dobar dojam, kako ne opteretiti djecu, a opet im dati neke informacije koje će im pomoći u razumijevanju vas, sebe i obitelji. **Za dijete je važno da čuju istinu od vas. Nije im važno da pri tome budete smireni i sigurni u sebe. Svaka nesigurnost i nervoza je dozvoljena i očekivana. Vaše dijete to neće procjenjivati, njima to uopće nije važno. Gotovo svi roditelji kod ovako velikih i ozbiljnih tema osjećaju nesigurnost i nelagodu, niste sami u tome!**

Kako bismo vam pomogli u odgovaranju na pitanja, pokušat ćemo vas savjetovati kako odgovoriti na „škakljiva“ pitanja koja djeca najčešće postavljaju.

4 najčešća pitanja koja djeca pitaju su:

1. Gdje si?
2. Zašto si tamo?
3. Kada se vraćaš?
4. Jesi li dobro?

Ova pitanja ne moraju biti postavljena doslovno ovako. Neka djeca će biti direktna i pitati „zašto si u zatvoru?“, dok će neka djeca okolišati pa će pitati primjerice „jesi li nekada napravio/la nešto loše“, a neka djeca će odgovor izmamljivati provokativnim ponašanjima (primjerice, potući će se u školi, a kada na to vi reagirate, reći će vam da „ste tako i vi“, očekujući pri tome vašu reakciju i odgovor).

Pitanja nekada nije lako „dešifrirati“, no lakše ćete ih prepoznati ako ste ih svjesni i ako ih očekujete. Savjetujemo da oslušujete što vas dijete zapravo pita ili vam poručuje.

Kada niste sigurni – pitajte! Na primjer, ako vas dijete pita „jesi li ti nekada nešto ukrao/la?“ na to možete pitati dijete što pod tim misli pa vaš odgovor može biti „želiš li me pitati zašto sam u zatvoru?“. Iskren odnos nikada nije pogrešan i direktnim pitanjima djetetu olakšavamo da bude iskreno, šaljemo mu poruku da su njegova pitanja dobrodošla i da smo voljni biti u odnosu s njim čak i kada situacija nije 100% ugodna. Istovremeno, na ovaj način ostavljamo prostor za djetetova daljnja pitanja i osjećaje.

Odgovarati na ova pitanja nije lako te su ti razgovori često nelagodni i za dijete i za roditelja. Istovremeno, ona su put do održavanja i građenja dobrog odnosa s djetetom.

Nekada se odgovaranje na ova pitanja čini roditeljima suvišnim jer znaju da dijete već zna odgovor. Često je odgovore na sva ova pitanja djetetu već dao drugi roditelj, bake i djedovi, skrbnici ili drugi članovi obitelji, a nekada i stručne osobe koje su u kontaktu s djetetom. Bez obzira na ovo, **dijete želi odgovore čuti od vas** i dobro je da vi budete ti koji ćete im (još jednom) odgovoriti na sva ova pitanja.

Na sva pitanja odgovarajte jednostavno i iskreno!

1. Gdje si?

Skrbnici, roditelji i drugi članovi obitelji djecu često žele zaštititi od istine. Vjeruju da će djeci istina biti bolna i da je bolje da je ne znaju. U stvarnosti, ovo nije točno. Djeci istina jest bolna, no puno pogubnije za dijete i odnos je laž. Laž, prije ili kasnije, izađe na vidjelo i dijete sazna gdje je roditelj sada ili gdje je roditelj bio. Vrlo brzo istina bude djetetu jasna ako posjećuje roditelja u zatvoru. Iz raznih izvora (od vršnjaka, TV-a, Interneta i sl.) dijete sazna što je zatvor i kako se on razlikuje od škole, bolnice i sl.. Laž nekada može biti i razlog zbog kojega dijete ne posjećuje roditelja u zatvoru. Ovo je još štetnije i pogubnije za odnos i dijete, jer ne samo da se radi o laži koju dijete sazna, već se zbog te laži uskraćuju dragocjeni trenutci kada bi dijete moglo vidjeti, dodirnuti i pričati s roditeljem. **Najčešće laži koje se djeci govore** i zašto ih treba izbjegavati

Roditelj je na školovanju u drugom gradu/državi

Ova laž bude uspješna do trenutka kada djeca ne shvate da u svim školama i fakultetima postoje praznici te da bi roditelji, čak i ako nemaju novaca, mogli ponekad doći u posjet ili biti dostupniji na skypeu, mobitelu, sms-om, na internetu, pozivima i svim drugim načinima na koje moderna tehnologija omogućava komunikaciju. Veliki problem s ovom laži je i što djeca povezuju školu i obrazovanje s odsustvom roditelja te to kod njih izaziva odbojnost prema školi, što može prouzročiti brojne poteškoće u trenutku kada dijete samo krene u školu.

Roditelj radi daleko (u drugoj državi)

Slično kao i sa školom, dijete brzo shvati da svi imaju barem nekada godišnji odmor, a budući da roditelj radi, sigurno ima novaca doći u posjetu. Osim toga, dijete očekuje financijsku nagradu, poklon ili neki financijski znak da roditelj radi, a do toga često ne dođe. Čak i ako prve dvije prepreke nisu problem, nedostatak on-line komunikacije budi sumnju.

Roditelj je u vojsci

Osim već navedenih pitanja kod odsustva od rada i školovanja, dijete se brine da je roditelj u opasnosti ili da će ga poslati u rat.

Roditelj je u bolnici

Ova laž kod djeteta budi strah o bolnica i liječnika, a posebice strah od toga da će roditelj umrijeti, budući da je tako dugo u bolnici.

Dijete istinu može saznati na različite načine: može čuti odrasle kako razgovaraju, vidjeti poštu na kojoj je otisnuta institucija (zatvor) iz koje se pošta šalje, može provjeriti odakle dolazi pozivni broj s kojeg se roditelj javlja, može istinu načuti od susjeda ili vršnjaka, zapravo, razni su načini na koje djeca dođu do istine, posebice kada tragaju za odgovorom.

Jednom kada djeca spoznaju istinu osjećaju se prevareno, isključeno, izolirano i nepoštovano. Razvijaju nepovjerenje u roditelja, a posebice u osobu (ili osobe) koje su priču izmislile. **U konačnici umjesto da su djecu ove laži zaštitile, one ih još više povrijede.**

Dodatni problem s lažima jest što šalju djetetu poruku da se istine (dakle, roditelja u zatvoru) trebaju sramiti te da drugima trebaju lagati o svojoj obitelji. Ovako velika tajna za djecu i adolescente može biti veliki teret i opterećenje kojem nisu dorasli!

2. Zašto si tamo?

Djeca žele istinu, a u većini slučajeva je trebaju i dobiti!

Djeca, poput svih ljudi, traže način da im okolina bude smisljena. Žele znati zašto roditelji nisu uz njih, gdje su točno i zašto su tu gdje jesu. Imajte na umu:

- Djeca jako dobro razumiju što je kazna za kršenje pravila
- Manja djeca (do puberteta) ne trebaju jako detaljna objašnjenja, a ukoliko ih trebaju, ne brinite se – pitat će vas!
Npr. Dovoljno je reći „tata je nekoga povrijedio i zato je u zatvoru“, ovo često bude dovoljno bez da ulazite u detalje poput, koga, kako, čime, do koje mjere i zašto.
Ili „Mama je nešto ukrala“ bez da objašnjavate što i od koga, „Uzimala sam /ili prodavala sam drogu, a to je zabranjeno“
- Starija djeca žele više detalja i imaju više pitanja
- **Istina je za djecu često lakša no ono što oni zamišljaju kada istinu ne znaju!**

Nekada su zatvorenici nevinu. U tom slučaju su oni i njihove obitelji ljute, bijesne i frustrirane sustavom. S razlogom!

Nekada su zatvorenici krivi, no dobili su puno veću kaznu no što zaslužuju. I u ovom slučaju su, s razlogom, obitelji i sami zatvorenici ljuti i frustrirani.

U ovakvim slučajevima s djecom treba također razgovarati iskreno i otvoreno. Treba imati na umu da ovakve situacije kod djece stvaraju osjećaj bespomoćnosti, beznadnosti i očaja, a istovremeno djeca nisu zrela nositi se s tim osjećajima i ne znaju što s njima. **U ovim situacijama je važno da se roditelj ne koncentrira u razgovoru s djetetom na nepravdu i na sve stvari koje ne valjaju i nisu fer, već da se usmjere na to kako se nositi s nepravdom i kako na prihvatljiv način izražavati nezadovoljstvo.** Primjerice, puno je korisnije za dijete da razgovor otiđe u smjeru da može napisati pismo, sastavak o nepravdi ili smisliti zajednički druge načine, no voditi razgovor u beznadnom smjeru gdje će se dijete osjećati bespomoćno i samo u riziku da bude žrtva nepravde.

Ukoliko je dijete ostalo s jedim roditeljem, ovakvi razgovori mogu izazvati kod djeteta i osjećaj da će, svaki trenutak, netko odvesti i drugog roditelja koji se brine o njemu.

Nekada roditelji djeci tvrde da su nevini jer se brinu da će djeca, ukoliko saznaju istinu, ih odbaciti. Istina jest da se djeca često ljute zbog roditeljevih postupaka. Najčešće je najbolji pristup onaj najiskreniji – reći istinu, pokazati djetetu da vam je žao i ispričati se zbog posljedica koje vaši postupci imaju na djetetov život. Uvijek se nanovo iznenadimo kapacitetom koji djeca imaju za razumijevanje i oprost roditeljima.

Zapamtite, da djeca bezuvjetno vole svoje roditelje, bez obzira na to kako se oni ponašaju. Ne podcjenjujte njihovu ljubav prema vama!

Za ovakve razgovore potrebna je hrabrost. Hrabrost da riskirate, hrabrost da preživite dječju ljutnju i odbijanje. Nije lako priznati nanošenje boli (namjerno ili slučajno) osobama koje volite. **Ne zaboravite, djeca u konačnici cijene vašu hrabrost!**

Od velike pomoći može biti drugi roditelj, skrbnik ili članovi obitelji koji podržavaju odnos s roditeljem u zatvoru! Oni su tu za dijete i onda kada vi niste i jednak, dogovoren i iskren odnos prema djetetu s više strana pomaže u djetetovom prihvaćanju stvarnosti.

S druge strane, ono što svakako ne pomaže su dvostruke ili višestruke poruke koje dijete može dobivati kada se roditelj i drugi skrbnici, roditelji ili članovi obitelji ne slažu oko toga kako pristupiti i što reći djetetu.

3. Kada se vraćaš?

Ovo pitanje vrlo često nije nimalo jednostavno jer ni vi sami ne znate odgovor na ovo pitanje.

Nemojte davati odgovore u koje niste sigurni!

Dok god ne znate presudu, koliko god vjerovali da ćete biti oslobođeni ili da ćete dobiti neku određenu kaznu, nemojte govoriti djetetu točno vrijeme – recite istinu. **Istina jest da još ne znate.**

Ukoliko kažete djetetu da ćete doći „uskoro“, a to na kraju ne bude tako, dijete dobiva poruku da ste ga vi iznevjerili, da ste mu lagali i da vam ne može vjerovati. S druge strane, iskren odgovor „ne znam“ za dijete nije lak, no ostavlja osjećaj iskrenosti i povjerenja u roditelja. Ukoliko znate točnu kaznu, recite im, koliko god to bilo teško za čuti. Ono što djeca dobivaju jest sigurnost, sigurnost da znaju kada ćete se vratiti, koliko ćete biti tu i što mogu očekivati.

Za malu djecu reći „vratit ću se za 3 godine“ može biti teško za razumjeti. U ovim slučajevima prilagodite odgovor, primjerice „vratit ću se kada budeš imao 7 godina“ ili „vratit ću se za 3 rođendana“ ili „još tri Božića pa ću biti kući“.

Čak i kada se radi o dugoj kazni, za dijete je lakše čuti konkretan odgovor (npr. „kada se vratim ti ćeš već završiti školu i raditi“, no apstraktne rečenice poput „još dugo dugo neću doći“).

4. Jesi li dobro?

Ovo pitanje djeca postavljaju na najrazličitije načine. Nekada se raspituju o krevetu na kojem spavate, o tome kako izgleda soba u kojoj ste, što jedete za ručak i kakva je odjeća koju nosite. **Ono što djeca zapravo žele znati je da ste sigurni i da možete izdržati kaznu koja je ispred vas.** Djeca iz raznih izvora dobivaju informacije o tome što je zatvor i vrlo često su te informacije i netočne. Nekada djeca na televiziji ili internetu vide kako neki zatvori izgledaju i boje se da i vi živite u vrlo teškim uvjetima.

Kada djeca dolaze i odlaze iz posjeta, često su tužni i ljuti zbog toga što ste razdvojeni, osjećaju se napušteno, a **dodatno im je teško što vas ostavljaju na nekom neudobnom i „hladom“ mjestu.**

Roditelji ne žele opterećivati djecu dodatno pa ih u ovim situacijama uvjeravaju kako su sigurni, sretni i kako im je u zatvoru super. **Djeca osjete kada im ne govorite istinu.** Vide kako izgleda institucija u kojoj ste. Dobivaju informacije o uvjetima u kojima živite. **Dobivanje suprotnih informacija ih samo još više zabrine i zamišljaju da ste u puno gorim uvjetima no što zaista jeste.**

Savjet nije da djecu opterećujete s detaljima loših uvjeta u kojima živite, već da samo date kratku i iskrenu informaciju o tome kako vam je. Primjerice „nisam baš zadovoljna s hranom, ali mogu je jesti“ ili „krevet na kojem spavam je jako neudoban, no stavim deku preko madraca tako da mogu spavati na njemu“ ili „tužan sam tu je mi zatvor nije ok mjesto za biti, ali imam neke knjige pa mi to pomaže“.

Ovi odgovori daju iskrenu informaciju o vašem nezadovoljstvu, no isto tako pokazuju da možete izdržati izazove ispred vas i da se dijete ne mora brinuti.

Osim ova 4 pitanja, gotovo uvijek se javljaju još dva pitanja koja iznimno rijetko djeca pitaju na glas, no u sebi ih itekako postavljaju:

5. Voliš li me?

6. Jesam li ja kriv/a?

Iako ova pitanja dijete neće direktno postaviti, znajte da i na njih žele odgovore!

Reci te im da ih volite! Možda do sada u vašoj obitelji nije bio običaj izražavati ljubav riječima. Možda nije bilo ni potrebno.

“

Dugi hodnik i ćelije sa strane. Imaju rešetke i poseban ključ. Imaju i električnu stolicu. Nekad imaju krevet na kat, a nekad samo dasku na zidu.

Viktor, 10

”

No u situaciji u kojoj se nalazite nema puno načina da iskažete ljubav, stoga iskoristite sve načine koji vam jesu na raspolaganju. **Jednostavno i kratko „volim te“ djetetu puno znači u osjećaju pripadanja, ljubavi i brige s vaše strane.**

Recite im da ni na koji način nisu krivi! Djeca često, u potrazi za smislom, krive sebe za pogreške roditelja. Primjerice, dijete koje je željelo skupe igračke može misliti da je roditelj ukrao nešto jer je dijete imalo previše zahtjeva. Dijete koje je naljutilo roditelja može misliti da je roditelj bio nasilan zbog njega. Ili jednostavno dijete može misliti da nije bilo dobro te da zbog toga roditelj nije htio ostati uz njega. Važno je naglasiti i doslovno reći „Ti nemaš veze s tim što sam ja u zatvoru. Nisi ni na koji način kriv/a zbog toga“.

Navedena pitanja i odgovaranje na njih nije nimalo lako! Biti roditelj ponekad nije lako! Ove situacije su emotivno teške i komplicirane, no u konačnici vrlo korisne i za dijete i za odnos, a za vas.

Želimo naglasiti kako su ova pitanja normalan dio vašeg odnosa. **Zapravo, većinu vremena koje ćete biti u komunikaciji nećete odgovarati na ova pitanja.** Ona nisu česta i ne traju dugo, no kada je dijete spremno za to potrebno je otvoreno popričati o njima. Ostatak vremena vaša djeca od vas žele da vi znate kako su, da se zanimaju za njihov život. Pitajte ih:

- Kako su
- Kako se slažu s skrbnicima, roditeljima ili članovima obitelji
- Kako im je u vrtiću/školi
- Imaju li prijatelje, kako se zovu
- Kako provode slobodno vrijeme
- Imaju li hobi, neka vam ispričaju o njemu
- Koja ima je najdraža igra, boja, pjesma, film, serija
- Koji im je nadraži, a koji najmanje drag predmet u školi
- Kako se slažu s učiteljicom/nastavnicima

- Pitajte ih da vam nešto nacrtaju ili da vam donesu neku knjigu/cd (ovisno o godinama)

Većinu vremena vaša djeca samo žele da ih upoznate, da znate kako im je, što rade, da budete prisutni u njihovom životu!

Slušajte njihove odgovore, zapamtite ih. Pitajte ih idući put što ima novo s nečim što su vam već ispričali. Ispričajte im nešto o sebi zauzvrat. Na ovaj način pokazat ćete male znakove pažnje, ali i spremnost da gradite odnos.

Imajte na umu i da vaša spremnost na razgovor neće uvijek s druge strane naići na „zeleno svjetlo“. Nekada djeca neće htjeti razgovarati, nekada će biti ljuti na vas, nekada ni sami nećete znati zašto odbijaju kontakt s vama. Zapamtite, oni su samo djeca i njihovo ponašanje je razumljivo i uredu. Oni nemaju mogućnost vladanja emocijama kakvu imaju odrasli. **Pokažite im da ste uz njih i kada im je teško i da ćete biti tu kada se predomisle i budu htjeli razgovarati. Nemojte ih osuđivati zbog toga!** Ostavite vrata puta ka vama uvijek otvorenim. Čekajte trenutak kada je dijete spremno i voljno pričati s vama. Nestrpljivošću i forsiranjem nećete puno postići, štoviše, rezultat bi mogao biti upravo suprotan.

Samo zato što ste u zatvoru niste prestali biti roditelj – sudjelujte u životu djeteta kad god je to moguće. Ukoliko ste u komunikaciji s djetetovim drugim roditeljem ili skrbnikom, tražite da vas uključe u donošenje odluka o djetetu. Raspitajte se kada imate priliku i od njih kako je vaše dijete, pokušajte doznati što više o njemu. Djeca možda ove stvari neće znati, no svakako će osjetiti vaše prisustvo i količinu brige koju ulažete u njega.

ČEKAM TE, DUGO

OSTANITE POVEZANI SA SVOJIM DJETETOM DOK STE U ZATVORU

Nema sumnje, roditeljstvo iz zatvora može biti vrlo teško. Posjeti djece najčešće su vrlo rijetki ili ih čak uopće nema. Zatvorska pravila i troškovi telefona mogu vas ograničavati u tome koliko često ili koliko dugo možete razgovarati s djetetom. Dakle, ako rijetko vidite ili čujete dijete, kako možete izgraditi odnos s njima?

Iako može biti vrlo izazovno, još uvijek možete jačati veze sa svojom djecom i na druge načine. U nastavku ćemo navesti neke savjete koji vam mogu pomoći njegovati kvalitetniji i bliskiji odnos sa svojom djecom, odgovarajući na njihove mentalne, fizičke, emocionalne i duhovne potrebe.

Ovi prijedlozi možda vas potaknu i da razmislite o drugim načinima kako biti što je moguće bolji roditelj.

1. Postanite stručnjak/inja za svoju djecu i njihove razvojne faze

Što vaša djeca uče u školi? S kojim poteškoćama se suočavaju? S kojim fizičkim, emocionalnim i društvenim promjenama se suočavaju? Ako to ne znate, naučite! Koristite zatvorsku knjižnicu, brošure udruga ili druge materijale koji objašnjavaju faze razvoja djece i pospešuju bolje razumijevanje vaše djece. U ovom priručniku navedena je i roditeljska literatura koju preporučujemo.

2. Upoznajte ono što vaša djeca vole

Koji je njihov omiljeni hobi? Njihov najdraži predmet u školi? Koje vanškolske aktivnosti vole? Saznajte što ih najviše zanima i zajedno otkrivajte nove stvari.

Koje sportove vole? Idu li na košarku, nogomet ili neke druge aktivnosti? Saznajte sve što možete o sportskim interesima koji su vašem djetetu tako važni. Koja su pravila igre? Tko su im uzori? Kada znate više, dijelit ćete više informacija i više se razveseliti na njihovim naporima i postignućima.

3. Poštujte osobe koje skrbe o djetetu

Vaša djeca mogu živjeti s majkom / ocem, bakom, rodbinom, u udomiteljskoj obitelji. Oni imaju velik utjecaj na odgoj vašeg djeteta i vi se vjerojatno nećete uvijek slagati s njihovim metodama. Čak i tada, pazite da pred djetetom o njegovim skrbnicima govorite s uvažavanjem. Vaša djeca prošla su vjerojatno već dosta nemira i kritiziranje ili vrijeđanje osobe koja o njima brine, pojačat će njihovu zbnjenost i stres.

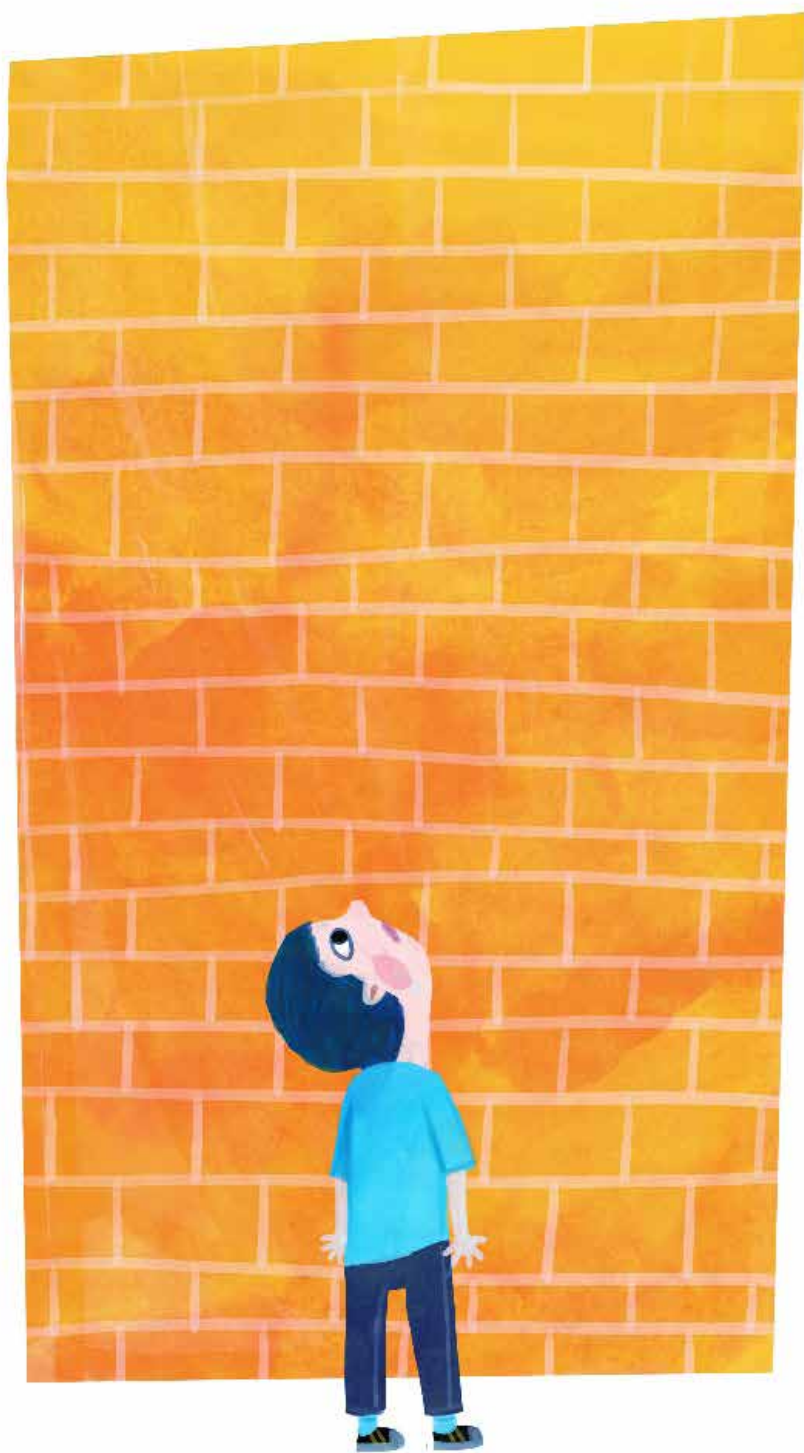
I ako više niste u bračnom / partnerskom odnosu s ocem / majkom djeteta, zbog dobrobiti djeteta nastojte zadržati pozitivan odnos i potičite njihove susrete.

4. Brinite o svojem zdravlju

Želite jednom vidjeti svoje unuke. Vježbajte, prestanite pušiti, probajte jesti i živjeti što je moguće zdravije u vašim okolnostima.

5. Omogućite djeci da ostanu – djeca

Kada roditelj ide u zatvor, djeca često preko noći odrastu, dobiju dio „odraslih“ odgovornosti pa brinu o mlađoj braći i sestrama i rade više kućanskih poslova. Kad dođu u posjeti, posvetite se njima. Ne ostavljajte ih da se sami zabavljaju dok vi s osobom u pratnji, suprugom, sestrom, razmjenjujete vama važne informacije. To je dječji posjet, ne opterećujte ih s emocionalnim teretom vaših problema i frustracija. Uživajte u posjetu, neka i za vas i za dijete bude pozitivno iskustvo.

KAKO PRIPREMITI DIJETE ZA POSJET RODITELJU U ZATVORU – UPUTE ZA OBITELJ

Omogućiti djetetu da posjeti majku ili oca u zatvoru može biti važan korak u pomoći djetetu da shvati situaciju u kojoj se našlo. To će mu omogućiti da shvati da ga mama ili tata još uvijek vole i brinu za njega, ali isto tako, dijete će se uvjeriti da je njegov roditelj dobro i da je na sigurnom.

Ukoliko imate mogućnost, bilo bi dobro da prvi put posjetite zatvor bez djeteta. To će vam pomoći da razumijete proces posjeta, te ćete se moći bolje pripremiti za sva pitanja koja dijete može imati prije posjeta. Upoznajte se s okruženjem u koje će dijete doći, kako biste mu ga mogli opisati. Neke kaznionice imaju uređena dječja igrališta i posebne prostorije za susret djeteta s roditeljem.

To može biti i prilika da se ohrabrite hoćete li odvesti uopće dijete u zatvor, ukoliko ste se predomišljali.

Što djetetu treba reći o posjetu

Prvi korak je da se djetetu pruži podrška kakvu treba za suočavanje s tim, za svih, čudnim doživljajem. U nepoznatom okruženju djeca trebaju uza se osobu koja im je poznata i u koju imaju povjerenja, nekog čija prisutnost im daje sigurnost i povjerenje dok se upoznaju s novim mjestima i ljudima. Ta poznata osoba treba biti uz dijete tijekom putovanja, a to znači od vremena kad je dijete izašlo od kuće, u automobil, vlak, dok je u zatvoru, u prostoriji za posjet, i u

povratku kući. Prisutnost poznatih odraslih osoba dijete umiruje od učinaka njegovog prirodnog straha od nepoznatog.

Posebno je za prvi posjet važno djetetu detaljno objasniti procedure i opisati okolinu u koju dolazi. Puno stvari se u zatvoru razlikuje od vanjskoga svijeta. Tu su sigurnosne procedure, pravosudna policija (vjerujemo da ih niste plašili uniformama?!).

Ponekad zatvorski posjet može trajati kratko, iako većinom posjeti traju sat vremena, pa dijete treba pripremiti na to da je vrijeme posjeta ograničeno. Dijete također treba uputiti da postoje sigurnosne mjere, predstavljanje, identifikacija, pregled stvari, da će možda prilikom posjeta susresti ljude koji su tužni, plaču, ili su ljuti, da je to područje u kojem se ne smiju neograničeno kretati ili u kojem nije dopušteno sve dirati, da će vrata nakon vašeg ulaska biti zaključana.

Isplanirajte susret s roditeljem u zatvoru

Telefonom isplanirajte s ocem ili majkom djeteta susret, opišite mu kako se dijete osjeća, vi ste s djetetom svaki dan, pomozite joj savjetima s kojim pitanjima da krene razgovor, pričajte o djetetovim interesima, postignućima ili poteškoćama. Vrijeme posjeta može biti i vrijeme za rješavanje matematičkog zadatka ili razgovor o lektiri.

Zapamtite: Vrijeme posjeta djetetu u zatvoru ne smije biti vrijeme za rasprave ili svađe sa njegovim roditeljem.

Što ako dijete ne želi ići u posjet

Neka djeca mogu odlučiti da ne žele posjetiti majku ili oca u zatvoru. Vi nikako ne biste trebali prisiliti dijete na posjet ako ono to ne želi, ali važno je pitati ga o razlozima takve odluke i razgovarati o njoj. Nekad razlozi mogu biti i tehničke prirode te se mogu premostiti, na primjer djeca ne žele propustiti druge obaveze koje imaju u dane posjeta, ili su im naporna duga putovanja.

Djeca moraju znati da mogu promijeniti svoje mišljenje u bilo kojem trenutku.

Što ako dijete želi u posjet, ali vi ne?

Ako vaše dijete želi posjetiti svojeg oca ili majku i znate da je to u njegovom interesu, ali vi niste spremni na takav susret, zbog postupka koji je ta osoba učinila, zbog ljutnje ili drugih osjećaja koji vas u tome sprečavaju, dogovorite s drugom punoljetnom osobom od povjerenja takav posjet.

Kada su razlozi protivljenja susretima roditelja koji je u zatvoru i djeteta neopravdani i nerazumni, centar za socijalnu skrb može upozoriti roditelja da s takvim ponašanjem prestane jer time čini propust u roditeljskoj skrbi koji šteti normalnom psihofizičkom razvoju djeteta.

Ako se radi o sustavnom i dugotrajnom izbjegavanju i onemogućavanju kontakta, centar može izreći i mjeru nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi u trajanju od najmanje šest mjeseci.

Sufinanciranje troškova putovanja djece u zatvor

Putovanje u posjet roditelju koji je u zatvoru za obitelj može biti značajan financijski teret. U anketi koja je provedena u Kaznionici u Požegi čak 50% zatvorenica odgovorilo je da im djeca ne dolaze u posjet jer obitelj takvo putovanje ne može priuštiti.

Vidio sam u filmovima da su uvjeti života u nekim zatvorima dosta dobri, ali mislim da kod nas zatvorenike samo održavaju na životu.

A. A., 10

S molbom za sufinanciranje troška putovanja obratite se

- **Nadležnom centru za socijalnu skrb** u mjestu prebivališta s molbom za priznavanje jednokratne naknade
- **Zakladi „Hrvatska za djecu“** s molbom za dodjelu jednokratne novčane potpore

Zaklada „Hrvatska za djecu“

Park Stara Trešnjevka 4, 10000 Zagreb

Telefon: +385 1 3657 901

Telefaks: +385 1 3692 763

E-mail: info@zhzd.hr

Web: www.zhzd.hr

Sudjelujte u programima koji se provode u zatvorima i kaznionicama:

Zatvorenik kao roditelj

Cilj programa je promicanje roditeljske kompetencije zatvorenika koji će, u podržavajućem okruženju radionica i kroz iskustveni i grupni rad, dijeliti svoja roditeljska iskustva te tako učiti, stjecati nove vještine i učvršćivati osjećaj odgovornosti nad svojim odgojnim postupcima, nad kvalitetom odnosa s djetetom i održavanjem obiteljskih veza.

Čitateljski program (udruga Roda)

Čitateljski program se provodi u nekim zatvorima i kaznionicama u Hrvatskoj. Očevi i majke u zatvoru mogu dobiti slikovnice i knjige koje će čitati naglas, obraćajući se svome djetetu, a osoblje zatvora pomaže da se priča snimi na DVD i snimka se, uz knjigu, šalje djetetu.

RODITELJSTVO IZ ZATVORA - KAKO NAJBOLJE ISKORISTITI

DOJENČAD I MALA DJECA 0-3 godine starosti	PREDŠKOLCI I VRTIČKA DJECA 4-6 godina starosti	ŠKOLARCI 7-10 godina starosti
Igrajte igru skrivanja lica, plješćite zajedno dlanovima, pričajte; držite ih i mazite.	Nacrtajte slike koje će vaša djeca bojati.	Izmislite zagonetke.
Crtajte slike, brojite s njima, igrajte igru izraza lica. Primjer: sretno lice, tužno lice, iznenađenje itd.	Izmislite kratke priče koristeći njihova imena za glavne likove.	Razvijte igre i priče u kojima oboje možete sudjelovati.
Ispričajte im priču.	Recitirajte im pjesme i pjesmice za djecu.	Kartajte, igrajte domino, slažite Lego kocke, čitajte knjige, koristite materijal dostupan u zatvoru.
Recite im da ih volite.	Neka vježbaju brojeve i abecedu.	Crtajte slike, ohrabrite vaše dijete da učini isto.
	Pročitajte im priču.	Slušajte, slušajte, slušajte, slušajte.
	Razgovarajte o omiljenim stvarima koje ste zajedno radili.	Recite im da ih volite.
	Slušajte, slušajte, slušajte, slušajte.	
	Recite im da ih volite.	

FORA KRISTITI POSJET

RANE TINEJDŽERSKE GODINE

11-14 godina starosti

Pričajte s njima. Komunikacija je jedna od najvažnijih stvari koje možete ponuditi.

Pitajte ih što se događa u njihovom životu. (škola, prijatelji, aktivnosti).

Pitajte ih kako se osjećaju, što možete učiniti kako biste ih podržali, posebno ako se brinu za mlađe braću i sestre.

Sudjelujte u igrama, kartanju, svemu što je dopušteno u objektu u kojem se nalazite.

Slušajte, slušajte, slušajte, slušajte.

Recite im da ih volite.

KASNE TINEJDŽERSKE GODINE

15-18 godina starosti

Pitajte ih kako im ide u školi te imaju li planova za fakultet.

Razgovarajte s njima o njihovim budućim planovima za posao, samostalan život, kao i o drugim stvarima iz stvarnog života, kao što su droga ili alkohol te odnosi s ljudima.

Ako je moguće, pokušajte da se posjet s tinejdžerom odvijete nasamo, kako biste imali vremena za privatni razgovor.

Slušajte, slušajte, slušajte, slušajte.

Recite im da ih volite.

DJECA ZATVORENIKA – NAŠA PRAVA!

1. Imam pravo biti siguran/na i informirana kada mi roditelja uhićuju
2. Imam pravo biti uvažan/a i saslušan/a kada se donose odluke o meni
3. Imam pravo biti uzet/a u obzir kada se donose odluke o mom roditelju
4. Imam pravo biti dobro zbrinut/a dok je moj roditelj odsutan
5. Imam pravo razgovarati, vidjeti i dodirnuti roditelja dok služi kaznu
6. Imam pravo na podršku dok se suočavam s činjenicom da mi je roditelj u zatvoru
7. Imam pravo ne biti osuđivan/a, okrivljan/a ili stigmatiziran/a dok mi je roditelj u zatvoru
8. Imam pravo na cjeloživotni odnos s roditeljem
(Organizacija roditelja zatvorenika u San Francisku)

MOŽETE POMOĆI SVOJEM DJETETU U OSTVARIVANJU OVIH PRAVA

- **Dajte djeci točne informacije kada god ste u mogućnosti!** Djeca ne znaju što se događa i nemaju dovoljno vještina ni znanja da sagledaju situaciju kakva jest. Pretpostavke koje rade o situaciji su često netočne i puno strašnije od istine.
- **Uključite u brigu o djetetu osobe kojima vjerujete** – drugog roditelja, partnera/cu, članove obitelji. Ovo će doprinijeti osjećaju sigurnosti. Vaše dijete treba svu moguću podršku koju može dobiti.
- Pri svakoj odluci koju vi donosite imajte na umu kako će se ona odraziti na dijete!
- **Koristite svaku priliku: telefonsku, pismenu ili uživo da ostvarite kontakt s djetetom.** Uvijek imajte na umu da odvojite barem mali dio vremena za nju/njega. Budite tu kada god ste u mogućnosti.
- **Pružite djetetu podršku u suočavanju sa situacijom** – dajte mu do znanja da ste tu za odgovoriti na pitanja koja ima i da pred vama može slobodno iskazati svoje osjećaje
- **Pokažite da niste prestali biti roditelj** samo zato što ste u zatvoru, da želite nastaviti odnos s djetetom i da vam je on/ona važan/na!

O nenasilnom odgoju i povezujućem roditeljstvu

Današnja djeca žive u svijetu koji se razlikuje od onoga u kojemu su odrastali njihove majke i očevi. Stoga su današnji roditelji suočeni s izazovima ponovnog promišljanja, a u određenim situacijama i ponovnog savladavanja procesa odgoja djece.

Bit roditeljstva je naučiti surađivati, kroz davanje i primanje između djeteta i roditelja, ali i u tome da roditelji poštuju djetetov i vlastiti integritet. Poznato je da su neka roditeljska ponašanja dobra za djecu. Djeca, upravo kao i odrasli, najbolje surađuju s ljudima koji se prema njima odnose ljubazno, s poštovanjem, razumijevanjem i koji priznaju da su oni također osobe.

Percepcija djeteta i uloga roditelja

Djecu danas doživljavamo kao osobe s vlastitim pravima, a ne kao vlasništvo svojih roditelja. Djeca su kompetentna i sposobna, ali ipak trebaju zaštitu i vođenje kako bi u potpunosti uživala u svojem djetinjstvu i postali odrasli ljudi koji će dobro funkcionirati u društvu.

Smatra se kako je najvažnija sposobnost roditelja da djeci osiguraju sljedeće:

Osigurati zadovoljavanje fizičkih potreba djeteta, na primjer, potrebu za hranom, toplinom, zaštitom, higijenom, prikladnom odjećom i medicinskom zaštitom;

Osigurati sigurnost djeteta štiteći ju ili ga od zla ili opasnosti, kako kod kuće, tako i izvan nje;

Osigurati djetetu emotivnu potporu i osjećaj vlastite vrijednosti;

Stimulirati djetetovo učenje i intelektualni razvoj kroz razgovor, hrabrenje i uključivanje u njezinu ili njegovu igru te promicanje njezinih ili njegovih obrazovnih mogućnosti;

Osigurati vođenje i granice i pokazati djetetu kako da se primjereno ponaša;

Dosljedno pružati emotivnu toplinu, reagirati na dijete i osigurati joj ili mu kontakt s ljudima koji su joj ili mu važni.

Pozitivno roditeljstvo uključuje sljedeća roditeljska ponašanja i vrijednosti:

- **Brižno ponašanje** znači odgovaranje na djetetovu potrebu za ljubavlju i sigurnošću. Dijete treba prihvaćanje, osjetljivost na njegove odgovornost, uključenost i podršku. Roditelj djetetu može pokazati naklonost i radost, utješiti ju ili ga kada je tužno ili potreseno, razgovarati s njom ili njim o stvarima koje ju ili ga brinu, zadržati pozitivan emotivni ton kod kuće te joj ili mu pružiti osnovnu njegu i sigurnost. Sve ovo djetetu omogućuje da istražuje svijet i vrati se roditeljima kada osjeti zabrinutost ili tugu.
- **Struktura i vođenje** pružaju djeci osjećaj sigurnosti i predvidljivosti. Pomažu djetetu da prihvati odgovornost za svoje ponašanje, da postane svjesno potreba drugih i da razvije samokontrolu. Kako bi to postigao, roditelj mora djetetu pomoći da shvati što su standardi, mora postaviti razumne i primjerene granice te mora voditi računa o djetetovim mišljenjima i reakcijama. Roditelj također mora imati uredan (ali ne krut) svakodnevni raspored, s redovitim terminima i obrascima za obiteljske aktivnosti. Vrlo je važno biti fleksibilan i razgovarati i pregovarati s vašim djetetom u svim fazama njezinog ili njegovog sazrijevanja.
- **Priznavanje** se odnosi na potrebu svakog djeteta da ju ili ga se vidi, čuje i cijeni kao osobu. To od roditelja zahtijeva da pokažu interes za svakodnevna iskustva vlastitoga djeteta te da ju ili ga saslušaju, pokušaju razumjeti njezino ili njegovo mišljenje i pomognu joj ili mu da izrazi osjećaje. To također znači dozvoliti djetetu pravo glasa i omogućiti joj ili mu aktivnu ulogu u obiteljskom životu i donošenju odluka.
- **Osnaživanje** se odnosi na jačanje osjećaja sposobnosti vašeg djeteta, na njezin ili njegov osjećaj osobne kontrole i mogućnosti da utječe na stavove i ponašanje drugih. Roditelji se mogu usredotočiti na djetetove sposobnosti i pokazati vjeru u njezine ili njegove potencijale. Osim toga, roditelji

mogu stvarati prilike u kojima dijete uči, stječe nova iskustva i društvene veze. Sva djeca imaju faze u kojima se više ponašaju kao odrasli, ali i one u kojima se vraćaju oblicima ponašanja mlađe djece. Bitno je da ih roditelji za trajanja tih faza podržavaju i pomažu da prijeđu u sljedeću fazu razvoja.

Ukratko, „roditeljstvo u najboljem interesu djeteta” znači odgajati djecu na način da ona postižu najbolje moguće rezultate kod kuće, u školi, s prijateljima i u zajednici. Znamo da djeca daju najbolje što mogu kada im njihove majke i očevi pružaju toplinu i podršku, provode s njima dovoljno vremena, razumiju njihov život i ponašanje, očekuju od njih da poštuju pravila, potiču otvorenu komunikaciju i reagiraju na loše ponašanje razgovorom radije nego oštrom kaznom.

Razlozi za nenasilan odgoj djece

Fizičkim kažnjavanjem krše se ljudska prava djeteta, budući da ono predstavlja napad na njezino ili njegovo dostojanstvo i fizički integritet. Prema Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te prema članku 17 dopunjene Europske socijalne povelje, ono u Europi nije dozvoljeno.

Svaki postupak kojem je svrha namjerno nanošenje boli djetetu smatra se nasiljem nad djetetom i zabranjen je i prema hrvatskim propisima. **Prema Obiteljskom zakonu izričito se zabranjuje tjelesno kažnjavanje djeteta, ponižavajuće postupanje prema djetetu, kao i primjena psihičke prisile kao odgojne metode pri odgoju i discipliniranju djeteta u obitelji.**

Tjelesno kažnjavanje djeteta smatra se oblikom nasilja u obitelji te su, prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, predviđene sankcije za one koji udaraju dijete.

Ipak, neki roditelji vjeruju da je fizičko kažnjavanje (odnosno, udaranje djeteta rukom ili nekim sredstvom, npr. štapom ili remenom) učinkovit način da djeca čine ono što im se kaže. Iako djeca u tom trenutku mogu napraviti ono što vi želite da naprave, negativni učinci takvog kažnjavanja mogu potrajati čitav život.

Poznato je da djeca koja su iskusila fizičko kažnjavanje znaju imati:

- lošije mentalno zdravlje (npr. manje samopouzdanja, češće depresije),
- lošije odnose sa svojim roditeljima (odnosno, nasilje ih ne uči da poštuju roditelje, već da ih se boje te ih potiče na otpor i osvećivanje i/ili na odlazak od njih),
- slabije razvijenu samokontrolu i slabije moralne standarde (odnosno, nasilje ne uči djecu razlozima i načinima ispravnog ponašanja),
- pojačanu agresivnost i društveno neprihvatljivo ponašanje (odnosno, fizičko kažnjavanje djetetu ostavlja dojam da je agresivnost normalna, prihvatljiva i učinkovita).

Međutim, fizičko kažnjavanje nije jedino ponašanje koje ostavlja dubok trag na zdravlje djeteta. Također je važno izbjegavati ostale oblike ponašanja kojima se djeca ponižavaju i degradiraju, uključujući ismijavanje, izazivanje kod djeteta osjećaja bezvrijednosti, nevoljenosti, neprimjerenosti ili straha.

Praktične smjernice za nenasilan odgoj

Odgajanje djece na nenasilan način ni približno ne znači poticanje popustljivog roditeljstva. Roditelji koji su uvjereni da je fizičko kažnjavanje djece neučinkovito i ponižavajuće za dijete, pronalaze druge načine rješavanja nesporazuma i postizanja usklađenosti s njihovim standardima ponašanja.

Nenasilni načini odgovaranja na pogrešno, štetno, opasno ili društveno neprihvatljivo ponašanje vašeg djeteta mogu uključivati:

- **kada su u pitanju mlađa djeca** – koristiti odvlačenje pozornosti prije nego što se problem razvije; smiriti dijete kroz različite zajedničke aktivnosti; pridobiti dijete da vas sasluša i ukazati joj ili mu na problem; napraviti odmak od situacije i porazgovarati o njoj kasnije, kada se emocije smire; uzeti time-out;
- **kada su u pitanju starija djeca** – razgovarati o nepoželjnim oblicima ponašanja, uputiti dijete da, eventualno zajedno s roditeljem, popravi štetu koju je svojim ponašanjem izazvalo te sankcionirati svako nedolično ponašanje ili joj ili mu uskratiti privilegije (npr. gledanje televizije ili susrete s prijateljima).

Disciplinirati, a ne kažnjavati!

Što je disciplina?

Disciplina je podučavanje. Kada vodite dijete prema pozitivnom ponašanju i učenju, izgrađujete ispravan stav u djeteta. Pozitivno usmjeravanje ohrabruje dijete na razmišljanje prije reagiranja.

Što je kazna?

Kazna najčešće podrazumijeva udaranje, lupanje po guzi ili bilo koji drugi način kontroliranja ponašanja. U osnovi, postoje četiri vrste kažnjavanja:

Fizičko. Pljuskanje, lupkanje po guzi (čak i “glađenje” pelene), šibanje, udaranje, korištenje remena ili bilo kojeg predmeta prilikom udaranja, itd.

Riječima. Posramljivanje djeteta, ismijavanje ili korištenje okrutnih riječi.

Uskraćivanje nagrada. Uskraćivanje aktivnosti koje dijete smatra “nagradom” zbog neispunjenja određenih uvjeta. Primjer: “Ako ne pospremiš igračke, ne smiješ gledati TV.”

Dosuđivanje kazne. Primjer: “Zato što si slagao, nećeš dobiti džeparac.”

Kažnjavanje se najčešće prakticira iz sljedećih razloga:

- Brzo je i lako.
- Roditelji ne znaju za druge metode.
- Nameće djetetu roditeljevu moć.
- Daje oduška frustraciji odrasle osobe - roditelja.
- Kažnjavanje ne potiče razvoj samodiscipline. Ono samo zaustavlja neprimjereno ponašanje u trenutku kažnjavanja. Kažnjavanje može ostvariti kratkoročan cilj, ali ometa ostvarenje dugoročnog cilja – razvoja samokontrole.

Kao rezultat kažnjavanja, djeca nauče sljedeće:

- Oni koji me najviše vole, tuku me i nanose mi bol.
- Prihvatljivo je udariti, čak i moje najbliže.
- Prihvatljivo je tući one koji su manji i slabiji od mene.
- Nasilje je u redu, kada ništa drugo (čega se mogu sjetiti) ne postiže cilj.

Discipliniranje je...

- + Pomaganje djetetu da nauči kako se složiti i ostvariti suživot s obitelji i prijateljima.
- + Učenje djeteta kako se prihvatljivo ponašati.
- + Pomaganje djetetu da nauči kontrolirati svoje ponašanje.

Savjeti za kvalitetnije provođenje discipline

Odredite jasne i sigurne granice. Uvjerite se da su djeca upoznata s granicama. Budite dosljedni.

Zadržite pozitivnu disciplinu. Recite djetetu što smije raditi, umjesto što ne smije raditi.

Učite dijete primjerima. Budite dobar primjer svom djetetu. Ukoliko udarite dijete zato što je ono udarilo drugo dijete, ono neće razumjeti zbog čega nije bilo u redu udariti drugo dijete, a u redu je da vi udarite njega.

Upoznajte dijete s posljedicama ponašanja. Ukoliko dijete ostavi igračke izvan kuće i one budu uništene ili ukradene – ne kupujte zamjenske igračke.

Izgradite samopouzdanje i poštovanje. Izbjegavajte riječi koje ruše samopouzdanje.

Planirajte unaprijed. Izbjegnite nedopustivo ponašanje eliminirajući prilike za izazivanje takvog ponašanja. Npr. uvjerite se da su djeca sita i odmorna prije nego ih povedete u nabavku u supermarket.

Uvijek se usredotočite na situaciju, nikada nemojte osuđivati dijete. Ovo je jako važno jer poljuljano samopouzdanje vodi ka nesigurnosti pa čak i neprijateljstvu.

Budite odlučni. Jasno i glasno izrecite djetetu što treba biti učinjeno. Govorite tonom koji djetetu jasno daje do znanja da mislite ozbiljno i očekujete da dijete izvrši traženo. Nemojte vikati i prijetiti. Odlučnost je primjenjiva u svakoj dobi djeteta i u velikom broju situacija.

Zadržite prisebnost. Smireno saslušajte djetetovo objašnjenje problema; razgovarajte o načinima rješavanja problema. Zajednički dođite do rješenja koje je prihvatljivo i djetetu i vama – ovakav pristup pomaže djetetu naučiti preuzimati odgovornost za svoje akcije.

Pomoć u roditeljstvu

Svaki roditelj želi biti dobra majka ili dobar otac svojem djetetu. No, to je ponekad teško postići. Roditeljstvo, osim što je radosno i ugodno iskustvo, može biti i vrlo stresno. Pogotovo je teško biti roditelj u izazovnim uvjetima u kojima se nalaze obitelji u kojima je jedan član u zatvoru, i zbog odvojenosti, i zbog nošenja sa stigmom i odgovornosti, ali i zbog zahtjevne financijske situacije u kojoj se obitelj našla.

Roditelji mogu jako puno naučiti kroz dijeljenje svojih iskustava s drugim roditeljima, prijateljima i obitelji. Također se mogu obratiti profesionalnim službama koje će ih izravno (npr. edukacija o roditeljstvu) ili neizravno (npr. terapija za parove) podupirati u njihovoj roditeljskoj ulozi. Zatražiti pomoć znak je odgovornosti, ne slabosti.

Preporuka literature u području roditeljstva

Jasper Juul, "Prostor za obitelj"

Jasper Juul, "Vaše kompetentno dijete"

William i Martha Sears, "Povezujuće roditeljstvo"

William i Martha Sears, "Disciplina"

Stanley Greenspan, "Sjajni klinici"

Stanley Greenspan, "Vještine igrališta"

Richard C. Woolfson, "O čemu moje dijete razmišlja"

Haim G. Ginott, "Između roditelja i djeteta"

Haim G. Ginott, "Između roditelja i tinejdžera"

Roda: "Iz Rodina kljuna - savjeti i informacije za roditelje"

Milivoj Jovančević, "Godine prve zašto su važne"

KOME SE OBRATITI ZA POMOĆ

Obiteljski centri

Možete im se obratiti u svim situacijama kada je vama ili vašoj obitelji potrebna stručna pomoć i potpora - u vezi s brakom, roditeljstvom ili nošenjem sa svakodnevnim pitanjima

Obiteljski centri su ustanove koje za područja županija, odnosno Grada Zagreba, osniva ministarstvo nadležno za obitelj, sa zadaćom osnaživanja obitelji i jačanja društvene svijesti o obiteljskim vrijednostima.

Važnost obiteljskih centara je u poticanju odgovornog roditeljstva i skrbi o članovima obitelji, pozitivnog ozračja za obitelji, posebice za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom, kao temelja za uspostavu pozitivne obiteljske atmosfere i preduvjeta za psihički rast i razvoj.

Obiteljski centri zapošljavaju timove stručnjaka sastavljene od: psihologa, defektologa (socijalnog pedagoga, logopeda), socijalnih radnika i pravnika.

Obiteljski centar pruža programe i usluge osobama:

- kojima je potrebna stručna podrška i pomoć
- koje žele bolje upoznati i razumjeti sebe
- roditeljima koji žele poboljšati svoj odnos s djecom
- trudnicama
- roditeljima
- parovima koji žele stupiti u brak ili poboljšati postojeći.

Usluge savjetovanja, radionice, predavanja i tribine koje provode obiteljski centri za korisnike su besplatne.

Pravobraniteljica za djecu

Ured Pravobraniteljice za djecu aktivno se bavi problematikom susreta i druženja djeteta s roditeljem koji je na izdržavanju zakonske kazne, kao važnim pitanjem s aspekta prava djeteta. Uredu pravobraniteljice se pojedinci mogu obratiti za dodatnu pomoć i podršku u ostvarivanju djetetovih prava.

Kada i kako se obratiti pravobraniteljici za djecu?

Pravobraniteljici za djecu mogu se javiti svi koji žele upozoriti na slučajevne povrede prava djeteta. Prijave se mogu odnositi na povrede prava pojedinog djeteta ili na opće pojave koje ugrožavaju prava i interese djece. Posebnu pozornost pravobraniteljica posvećuje prijavama koje joj upute djeca.

Prijave se mogu podnijeti usmeno, telefonom ili osobno te u pisanom obliku:

- poštom, na adresu Pravobraniteljica za djecu, Teslina 10, 10000 Zagreb
- na faks broj + 385 1 4921 277
- na e-mail info@dijete.hr
- posebni e-mail samo za djecu mojglas@dijete.hr

U prijavi je potrebno navesti:

- vaše ime, prezime i adresu
- ime, prezime, dob i adresu djeteta
- naziv tijela na koje se odnosi pritužba
- opis problema - navesti u čemu se sastoji povreda prava djeteta
- priložiti kopije akata donesenih u postupku i ostalih dokumenata Ured pravobraniteljice za djecu razmatra i anonimne podneske

Što može pravobraniteljica?

U obavljanju poslova iz svog djelokruga pravobraniteljica je ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke nadležnim tijelima državne uprave, tijelima lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnim i fizičkim osobama te zahtijevati izvješća o poduzetim mjerama. U raznim prilikama obavještava djecu, njihove roditelje i skrbnike o pravima djece i načinima njihove zaštite. Procijeni li potrebnim, može potaknuti donošenje i izmjene zakona koji se odnose na prava i zaštitu djece. **Ako u obavljanju dužnosti sazna da je dijete izvrgnuto nasilju, zlostavljanju, izrabljivanju ili zanemarivanju, podnijet će prijavu nadležnom državnom odvjetništvu i obavijestiti centar za socijalnu skrb.**

Pravobraniteljica za djecu nije odvjetnica, što znači da ne zastupa stranke u upravnom i sudskom postupku niti daje pravne savjete. Oni koji trebaju pravno zastupanje ili pravni savjet, trebaju se obratiti odvjetniku.

Besplatna pravna pomoć

Svrha pravne pomoći je ostvarenje jednakosti svih pred zakonom, osiguranje djelotvornog ostvarenja pravne zaštite te pristupa sudu i drugim javnopravnim tijelima, a ostvaruje se kao primarna ili sekundarna pravna pomoć.

Primarna pravna pomoć obuhvaća:

- opću pravnu informaciju
- pravni savjet
- sastavljanje podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela
- zastupanje u postupcima pred javnopravnim tijelima
- pravnu pomoć u mirnom rješenju spora.

Primarnu pravnu pomoć pružaju uredi državne uprave u županijama, ovlaštene udruge i pravne klinike.

Primarna pravna pomoć može se pružiti u svakoj pravnoj stvari: ako podnositelj zahtjeva sam ne raspolaže dovoljnim znanjem i sposobnošću da svoje pravo ostvari, ako podnositelju zahtjeva pravna pomoć nije osigurana na temelju posebnih propisa, ako podneseni zahtjev nije očito nerazuman i ako su materijalne prilike podnositelja zahtjeva takve da bi plaćanje stručne pravne pomoći moglo ugroziti uzdržavanje podnositelja zahtjeva i članova kućanstva.

Postupak za ostvarivanje primarne pravne pomoći pokreće se izravnim obraćanjem pružatelju primarne pravne pomoći (ovlaštenoj udruzi, pravnoj klinici ili uredu državne uprave u županiji) te nije potrebno ispuniti poseban obrazac zahtjeva.

Sekundarna pravna pomoć obuhvaća:

- pravni savjet
- sastavljanje podnesaka u postupku zaštite prava radnika pred poslodavcem
- sastavljanje podnesaka u sudskim postupcima
- zastupanje u sudskim postupcima
- pravnu pomoć za mirno rješavanje sporova pred sudom.

Sekundarnu pravnu pomoć pružaju odvjetnici.

Za odobravanje sekundarne pravne pomoći u pravilu je potrebno ispunjavati **sljedeće imovne uvjete:**

- a) da ukupni prihodi podnositelja i članova kućanstva mjesečno ne prelaze po članu kućanstva iznos proračunske osnovice i
- b) da ukupna vrijednost imovine u vlasništvu podnositelja zahtjeva i članova kućanstva ne prelazi iznos od 60 proračunskih osnovica.

Postupak za odobravanje sekundarne pravne pomoći pokrećete podnošenjem zahtjeva za odobravanje pravne pomoći na propisanom obrascu nadležnom uredu državne uprave na području čije teritorijalne nadležnosti imate prebivalište ili boravište.

Obrazac zahtjeva za odobravanje pravne pomoći možete dobiti u uredima državne uprave u županijama i nadležnom tijelu Grada Zagreba.

Sve obrasce i više informacija o besplatnoj pravnoj pomoći potražite na stranicama:

www.gov.hr

Kontakti kaznenih tijela u Hrvatskoj

Kazneno tijelo	Adresa	Telefon
Kaznionica u Glini	Vinogradska 2, 44400 Glina	+385 44 514 333
Kaznionica u Lepoglavi	Hrvatskih pavlina 1, 42250 Lepoglava	+385 42 700 800
Kaznionica u Lipovici - Popovači	Lipovečka 22, 44 317 Lipovica	+385 44 692 602
Kaznionica u Turopolju	Ul. braće Radića 105, Kuče, 10410 Velika Gorica	+385 1 623 63 09
Kaznionica i zatvor u Požegi	Osječka 77, 34000 Požega	+385 34 230 400
Kaznionica i zatvor u Šibeniku	Karla Vipauca 1, 22000 Šibenik	+385 22 668 003
Kaznionica u Valturi	Valtursko polje 211, 52100 Pula	+385 52 300 700
Zatvorska bolnica u Zagrebu	Svetošimunska cesta 107, 10000 Zagreb	+385 1 238 38 00
Zatvor u Bjelovaru	Šetalište dr. Ivše Lebovića 40, 43000 Bjelovar	+385 43 241 109
Zatvor u Dubrovniku	Ulica Bana Josipa Jelačića 12, 20000 Dubrovnik	+385 20 357 733
Zatvor u Gospiću	Senjskih žrtava 15, 53000 Gospić	+385 53 560 690
Zatvor u Karlovcu	Jurja Haulika 1, 47000 Karlovac	+385 47 611 723
Zatvor u Osijeku	Kardinala Alojzija Stepinca 8a, 31000 Osijek	+385 31 201 199

Zatvor u Puli	Kranjčevića 6, 52100 Pula	+385 52 212 830
Zatvor u Rijeci	Žrtava fašizma 5, 51000 Rijeka	+385 51 586 593
Zatvor u Sisku	Rimska 19, 44000 Sisak	+385 44 521 459
Zatvor u Splitu	Dračevac 2c, 21000 Split	+385 21 246 740
Zatvor u Varaždinu	Braće Radića 4, 42000 Varaždin	+385 42 210 725
Zatvor u Zadru	Zore Dalmatinske broj 1, 23000 Zadar	+385 23 314 117
Zatvor u Zagrebu	dr. Luje Naletilića broj 1, 10000 Zagreb	+385 1 6550 888
Odgojni zavod u Turopolju	Ul. braće Radića 105, Kuće, 10410 Velika Gorica	+385 1 6236 314
Odgojni zavod u Požegi	Osječka 77, 34000 Požega	+385 34 230 400
Centar za dijagnostiku u Zagrebu	dr. Luje Naletilića broj 1, 10000 Zagreb	+385 1 6550 888
Centar za izobrazbu	dr. Luje Naletilića broj 1, 10000 Zagreb	+385 1 6527 903

Ministarstvo pravosuđa

Uprava za zatvorski sustav

Središnji ured

Ulica grada Vukovara 49, 10 000 Zagreb

Tel: 01 371 40 00

Fax: 01 371 45 07

E-mail: pitanja@pravosudje.hr

Popis obiteljskih centara

I ZAGREBAČKA ŽUPANIJA/XXI GRAD ZAGREB

Sjedište: Preobraženska 4 / IV

Druge lokacije: Ul. grada Chicaga 13 i 17

telefon: 01/4577 194 fax: 01/4833-086

E-mail: ocgz@czss-zagreb.hr

<http://www.czss-zagreb.hr/obiteljski-centar>

II KRAPINSKO-ZAGORSKA ŽUPANIJA

CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB KRAPINA

PODRUŽNICA OBITELJSKI CENTAR

KRAPINSKO - ZAGORSKE ŽUPANIJE

Frana Galovića 1c, 49000 Krapina

tel. 049/371-193, fax. 049/371-319

E-mail : obiteljskicentar-kzz@hi.t-com.hr

<http://www.obiteljskicentar-kzz.hr>

III SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA

Centar za socijalnu skrb Sisak, Ivana Meštrovića 21

<http://czss-sisak.hr/category/podruznica-obiteljski-centar>

IV KARLOVAČKA ŽUPANIJA

OBITELJSKI CENTAR KARLOVAČKE ŽUPANIJE

Ivana Meštrovića 10, Karlovac

telefon: 047/411-429 i 047/411-446

<http://css-karlovac.hr>

V VARAŽDINSKA ŽUPANIJA

CZSS Varaždin, Nazorova 22, 42000 VARAŽDIN

042/303-900, fax: 042/303-915,

E-mail: czss.varazdin@gmail.com

PODRUŽNICA OBITELJSKI CENTAR – 092/182-4006

<http://czssvz.hr>

VI KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA

Trg Eugena Kumičića 2, Koprivnica

Tel: 048/642-247, fax: 048/642 249

E-mail: info@czss-koprivnica.hr

<http://www.czss-koprivnica.hr>

VII BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA

Centar za socijalnu skrb Bjelovar

Podružnica Obiteljski centar, Masarykova 8, 43000 Bjelovar,

tel: 043/277-060, fax: 043/277-061

E-mail: obiteljski.centar@oc-bbz.hr

<http://www.oc-bbz.hr>

VIII PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA

Centar za socijalnu skrb, Podružnica obiteljski centar, Rijeka

Franje Čandeka 23 b

Telefon: 051/338-526, Fax: 051/311-107

E-mail: oc-pgz@oc-pgz.hr

<http://oc-pgz.hr>

IX LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA

Centar za socijalnu skrb Gospić

Podružnica Obiteljski Centar

Senj, Juriše Orlovića 2

Faks: 053/882-231

X VIROVITIČKO-PODRAVSKA ŽUPANIJA

NAZIV PODRUŽNICE: CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB VIROVITICA

Podružnica Obiteljski centar

Virovitica, Zvonimirov trg 2

XI POŽEŠKO-SLAVONSKA ŽUPANIJA

<http://ocpozega.com/>

Tel: 034-276-162; faks: 034- 276-165

E-mail: obiteljski.centar@po.t-com.hr

Matije Gupca 6, Požega

XII BRODSKO-POSAVSKA

Nisu dostupni podaci

XIII ZADARSKA ŽUPANIJA

Obiteljski centar Zadarske županije

Velebitska 6, Zadar

Tel: 023 235 630, 023 235 631, fax: 023 235 627

E-mail: info@ocz.hr

<http://www.ocz.hr>

XIV OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA

<http://czss-osijek.hr/o-nama/>

PODRUŽNICA CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB OSIJEK:

OBITELJSKI CENTAR

u Osijeku, Lorenza Jagera 12

Tel: 031/554-360

Fax: 031/554-367

XV ŠIBENSKO-KNINSKA ŽUPANIJA

<http://www.czss-sibenik.hr/poc.asp>

CZSS Šibenik, Podružnica obiteljski centar Prvička 2, Šibenik

XVI VUKOVARSKO-SRIJEMSKA ŽUPANIJA

CZSS VUKOVAR, Podružnica obiteljski centar

Ulica kardinala A. Stepinca 45, VUKOVAR

0914450927

XVII SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA

Telefon: 021/384-364

Web: www.czss-split.hr/obiteljskicentar

Fax: 021/315-388

E-mail: savjet@obiteljskicentar-sdz.hr

Adresa: Trg Franje Tuđmana 3, 21000 Split

XVIII ISTARSKA ŽUPANIJA

Centar za socijalnu skrb Pazin

Podružnica OBITELJSKI CENTAR, PULA, Sergijevaca 2

kontakt telefon 052/391-425

<http://czss-pazin.hr/oc-pula>

XIX DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

Centar za socijalnu skrb Dubrovnik, Odjel Obiteljski centar

Miha Pracata 11, 20000 DUBROVNIK

020/414-737

<http://www.czss-dubrovnik.hr>

XX MEĐIMURSKA ŽUPANIJA

Centar za socijalnu skrb Čakovec, Podružnica Obiteljski centar

Ulica bana Josipa Jelačića 22, Čakovec

PROJEKT MA#ME PROVODI

Udruga RODA provodi projekt MA#ME u partnerstvu s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje - Područnim uredom u Požegi i Centrom za podršku i razvoj civilnog društva Delfin iz Pakraca, a u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu i Upravom za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa. Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda (IPA 4.1.5.2.02.01.c04.) u iznosu od 93.060,04 eura. Ukupna vrijednost projekta je 109.482,40 eura. Projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Opći cilj projekta:

- povećati zapošljivost, socijalnu uključenost i kvalitetu života zatvorenica i njihovih obitelji, posebno djece
- unaprijediti partnerstvo u zagovaranju i provođenju programa namijenjenih zatvorenicama, a posebno njihovoj djeci

Specifični ciljevi:

- jačati kapacitete organizacija civilnog društva akademskih i državnih institucija i uspostavljanje partnerstava u razvoju i implementaciji javnih politika usmjerenih povećanju socijalne uključenosti i kvalitete života zatvorenika i njihovim obitelji, posebno djece
- povećati zapošljivost i roditeljske vještine zatvorenica u kaznionici u Požegi
- senzibiliziranje stručnjaka, političke i šire javnosti o potrebama i problemima zatvorenika i njihove djece.

Projekt provodi:

Roditelji u akciji – RODA

Čanićeva 14, 10000 Zagreb

t: (01) 61 77 500, f: (01) 61 77 510

m. 091 586 3717

e. roda@roda.hr

www.roda.hr

Kontakt osoba: Ivana Zanze

Partneri:

Centar za podršku i razvoj civilnog društva Delfin – Pakrac
Braće Radić 13, 34550 Pakrac
t. 034 411 780
e. delfin.zamir@gmail.com
www.delfin-pakrac.com
Kontakt osoba: Mirjana Bilopavlović

Područni ured Požega

Hrvatski zavod za zapošljavanje
Područni ured Požega
Alojzija Stepinca 5, 34000 Požega
t. 034 638 371, f. 034 638 374
e. anita.savic@hzz.hr
www.hzz.hr
Kontakt osoba: Anita Savić

Posrednička tijela:

Ured za udruge
Vlade Republike Hrvatske

Vlada Republike Hrvatske
Ured za udruge
e. info@uzuvrh.hr
www.uzuvrh.hr

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

**Nacionalna zaklada za razvoj
civilnoga društva**
e. zaklada@civilnodrustvo.hr
<http://zaklada.civilnodrustvo.hr>

Više informacija o EU fondovima:
www.strukturnifondovi.hr
